

Retningslinjer for Statskogs elgforvaltning

Foto: Steinar Johansen

Dette dokumentet sammenfatter vesentlige forhold som ligger til grunn for Statskogs elgforvaltning og skal bidra til riktig utvikling av elgstammen og åpenhet rundt forvaltningen.

Innhold

Mål for Statskogs elgforvaltning	3
Stedstilpasset, kunnskapsbasert og bærekraftig	3
Tilgang for allmennheten	3
Flerarts- og leveområdeforvaltning.....	4
Fellingsmål/kvote	4
"Sett og skutt" og bruk av Hjorteviltregisteret.....	4
Kommunale målsettinger	4
Status.....	5
Bestand.....	5
Andel voksne okser i bestandene.....	5
Synkende produktivitet og slaktevekter	6
Beite og skogskader.....	6
Lav kalveandel	6
Skjev kjønnsfordeling skutte ungdyr	6
Trekkelg og påkjørsler	7
Predasjon.....	7
Forvaltning.....	7
Bestandsplaner	8
Ressursgrunnlag/Beitetakster	8
Utnytte jakttid - sikre høy felling over tid	8
Reaksjonsutvalg.....	9
Revisjon	10

Mål for Statskogs elgforvaltning

Statskog skal sikre en kunnskapsbasert og bærekraftig forvaltning av jaktbart vilt som gir allmennheten tilgang på jakt til akseptable priser på kort og lang sikt. Disse retningslinjene skal bidra til at Statskog løser sitt oppdrag på en stadig bedre måte.

Statskogs elgforvaltning skal bygge på følgende overordnede premisser og mål:

- stedstilpasset, kunnskapsbasert og bærekraftig forvaltning over tid
- tilgang og akseptable vilkår for jakt, fiske og friluftsliv for allmennheten
- flerarts- og leveområdeforvaltning der det er mulig
- fellingsmål på 80 prosent av vår tildelte kvote
- bedre kunnskapsoppbygging og sørge for at våre data havner i Hjorteviltregisteret
- bedre elgforvaltning i Statskog gjennom å bruke handlingsrommet i egen forskrift og i kommunale målsettinger for hjorteviltforvaltning

Stedstilpasset, kunnskapsbasert og bærekraftig

Vår forvaltning skal være tilpasset lokale forhold og ta hensyn til sesongmessige elgtrekk, elgens kondisjon, alders- og kjønns sammensetning. Forvaltningen skal basere seg på best tilgjengelige kunnskap. Vår forvaltning skal være bærekraftig over tid. Det betyr at vi skal ha viltstammer tilpasset beitegrunnlaget i årsleveområdet. I produktiv skog skal beitegraden på økonomisk drivbar skog ikke overstige 35 prosent av framtidstrærne. Der vi ikke besitter slik kunnskap skal vi sørge for at det skaffes til veie. Statskog skal inngå samarbeid med relevante forskningsinstitusjoner for å få på plass ny metodikk for beitetaksering tilpasset Nord-Norge.

Tilgang for allmennheten

Statskogs viltforvaltning skal sikre allmennhetens tilgang til jakt innenfor bærekraftig bruk av ressursene og bevaring av det biologiske mangfoldet. Vår tilrettelegging skal sikre allmennhetens interesser og fjerne barrierer for utøvelse av jakt. Eksempler på slike barrierer kan være mangel på jakterfaring og kurstilbud, helsehindre, manglende sosialt miljø og noen å lære av eller dårlige muligheter for jaktutøvelse i nærmiljøet.

Statskog tilrettelegger for allmennhetens gjennom:

- at alle jakttilbud er lett tilgjengelige på inatur.no
- halv pris på jaktkort for ungdom under 20 år (25 år i Troms)
- å stimulere og legge til rette for å få flere kvinner og ungdom til å jakte
- stimulere og tilrettelegge for opplæringsjakt for nye jegere, fortrinnsvis ungdom
- opplæringsjakt på småvilt, elg, rådyr og villrein
- inspirasjon og opplæring gjennom podcasten «Jakt- og fiskepodden» i samarbeid med NJFF

Flerarts- og leveområdeforvaltning

Statskog ønsker en forvaltning som er overgripende på flerartsnivå og økosystemnivå der dette er mulig, sammenlignet med dagens artsbaserte forvaltning. Andre eksempler er områder der vi har hjort og/eller rådyr og elg sammen. Det har de siste årene skjedd store endringer i elgavskytingen innenfor ulvesonen i deler av Østlandet. Dette sammenfaller med en fortetting av ulvestammen og jervens tilbakekomst i barskogen. Viltet forflytter seg fritt på tvers av administrative grenser og har ofte leveområder og sesongmessige trekk over store distanser. Samtidig preges forvaltningen av administrative grensebarrierer mellom kommuner, fylker og over grensa til Sverige. Vi ser en skjevfordeling av jaktinntekter og skogskader og til dels store konflikter knyttet til rovviltforvaltningen. Statskog bidrar i «Prosjekt Grensevilt» for å bygge ned barrierer og øke samhandlingen og kunnskapsnivået mellom partene.

Fellingsmål/kvote

Total kvote: vår tildelte kvote. Det antall dyr vi kan skyte i området (vald, bestands- eller driftsplanområde) det året, fordelt på kalv/voksen og hann og hunnkjønn. I planarbeid skal Statskog søke om at kvoten over år kan nås med en fleksibilitet på inntil 10 prosent over den årlige kvoten.

Tildelt kvote: De dyrene vi tildeler på jaktfeltene for å nå fellingsmålet. Tildelt kvote kan være høyere enn total kvote, men felling kan ikke overstige totalkvote. (Så fremt det ikke er avtalt et slingringsmonn som nevnt over).

Fellingsmål: Den prosentandel av totalkvote (med riktig kjønns- og aldersfordeling) vi skal ta ut hvert år = **80 prosent**. Ligger den over skal vi øke kvotene, ligger den vesentlig under er det grunnlag for å redusere årlig kvote.

"Sett og skutt" og bruk av Hjorteviltregisteret

Statskogs "sett og skutt"-data skal registreres i Hjorteviltregisteret. Vi er helt avhengig av at våre data blir lagret og fulgt opp i Hjorteviltregisteret. Det er sammen med våre egne og SSB sine statistikker en avgjørende faktor i vår hjorteviltforvaltning. Vi skal derfor pålegge og følge opp at våre jegere legger inn "sett og skutt"-data via vår egen app eller i Storriltportalen. Samtidig ser vi at en del kommuner ikke legger inn data eller godkjenner dataene som allerede er lagt inn. Statskog skal derfor fremme et forslag om at valdansvarlig også kan godkjenne data, hvis kommunene ikke gjør det.

Kommunale målsettinger

En del kommuner har utarbeidet detaljerte målsettinger med lite handlingsrom og motstridende virkemidler, for eksempel sett-elg mot produktivitet, ku/okse forhold, slaktevekter og beitegrad. Statskog skal gi innspill og påvirke målsettingene ved høringer. Vi skal oppfordre kommunene til å ta inn flere arter som hjort og rådyr der dette mangler, følge innspill fra fylkeskommunale planer og målsettinger, samt følge opp bestandsplaner og målsettinger underveis i planperiodene. Statskogs forvaltning skal være transparent og våre bestandsplaner skal være en mal til etterfølgelse. Vi skal innarbeide rutiner for å følge opp egne planer og ta grep dersom vi ikke når våre mål, for eksempel gjennom å reforhandle planene. Vi skal føre statistikk og påpeke der vi oppdager at målsettinger ikke nås og der det er skjevheter mellom Statskog og private.

Status

- Økende eller høge bestander i deler av Nord-Norge og tilsvarende nedgang i Sør-Norge, særlig i ulveområdene.
- Få kapitale okser. Høg andel ku per okse.
- Lavere produktivitet. Færre kuer med to kalver. Færre kalver per kalvku.
- Synkende og lave vekter. Med unntak av deler av Østlandet og Troms.
- Slitte beiter. Stedvis lav kvalitet på sommerbeite i enkelte områder. Mangler data og metode for registrering i nord.
- Økende, men fortsatt lav kalveandel i uttaket i Nord-Norge
- Skjev kjønnsfordeling på skutte ungdyr i alle områder
- Trekkelg med beiteskader og påkjørsler i fra Finnskogen og nordover
- Predasjon fra ulv innenfor ulvesona

Bestand

Elgstammen på Helgeland og i deler av Salten i Nordland er økende, samtidig med en reduksjon i Sør-Norge. Reduksjonen i sør er delvis en ønsket reduksjon på grunn av for høy bestand over tid, men også en konsekvens av fortetting av ulverevir innenfor ulvesona. Bestandsnedgangen er der et resultat av en avskyting som mer enn overstiger tilveksten.

Statskog registrerer høy felling av grunnkvote med tanke på lagene byttes ut hvert fjerde år. Til tross for lokale variasjoner kunne det vært skutt mer elg i alle regionene. Dette gjelder ikke minst i deler av Nordland. Vi vet ikke årsaken til dette. Det mangler et fungerende marked for omsetning av viltkjøtt i store deler av Nord-Norge. På lang sikt kan det få konsekvenser for å sikre avskyting og omsetning av elg i en økende bestand. Innenfor ulvesona i Sør-Norge må avskytinga dreies over på kalv og små dyr.

Andel voksne okser i bestandene

I en naturlig elgbestand vil ku/okse-forholdet være nær 1:1, mens det i Norge er vanlig å ha 1,5-2,5 kuer per okse. Dette skyldes først og fremst et ønske om å produsere mye elg da en okse i snitt kan bedekke 1,5-2 kuer. Det har imidlertid i de siste årene blitt en sterk bevissthet rundt skjeve kjønnsrater over tid og konsekvensene av det. Fokuset dreies nå mer over på å ha sunnere bestander og ikke nødvendigvis mest mulig elg.

I tillegg felles de fleste okser før de når høy alder. Nyere forskning viser at elgoksene er «på topp» når de er mellom 5 og 8 år gamle. Disse gamle oksene bidrar til tidligere brunst hos kuene, noe som gjør at de bedekkes tidligere og føder kalvene tidligere på våren. Disse kalvene er også større og flere sammenlignet med små kuer som blir bedekket av små okser, kanskje på ombrunst. I tillegg føder kuer som blir bedekket av større/eldre okser flere oksekalver.

Ved å se på antall hanndyr som vi kjenner alderen på i Hjorteviltregisteret, er det kun 3 prosent av dem som har vært eldre enn 5 ½ år ved fellingstidspunktet.

Statskog skal ta initiativ for å få flere voksne okser inn i bestanden og et mer naturlig ku-okseforhold. Vi skal strebe etter et **ku/okse-forhold på maksimalt 1,5:1 over tid**. Det betyr at avskyting av voksne

okser må tilpasses målsettingen. I noen tilfeller betyr det at en må spare okser en periode for å få bedret kjønnsbalansen.

Synkende produktivitet og slaktevekter

Sakset fra Hjorteviltportalen:

«På slutten av 1980-tallet fikk vi indikasjoner på at elgen vokste dårligere og ble mindre produktiv når bestanden økte. Mistanken ble styrket på 1990-tallet, da vi i økende grad så synkende slaktevekter og produktivitet i flere elgbestander, kombinert med høyt beitetrykk. Først ute var Sørlandet, Vestfold og Buskerud, der bestandene hadde vokst seg svært store på slutten av 1980-tallet. Siden observerte vi tilsvarende tendenser i andre deler av landet, og i dag er det få bestander uten en nedadgående trend i bestandskondisjon. Unntaket er enkelte bestander i Nord-Norge, der elgen fortsatt er i en koloniseringsfase, og i mer landbrukspregede områder med rikt mattilbud.

Nedgangen i kondisjon og produktivitet tror vi mest skyldes høye bestandstettheter og økt konkurranse om maten. Samtidig kan vi ikke helt utelukke at også klimavariasjon og forvaltningsmessige forhold spiller en rolle. Et påfallende trekk er at vekter og produktivitet forblir lave i mange områder, selv flere år etter at bestandsstørrelsen er redusert. Det er derfor ikke sikkert at det kun er antallet individer som konkurrerer om maten som er avgjørende. En mulighet er at også beitetilbudet varierer over tid, delvis som følge av det høye beitetrykket. (www.hjortevilt.no)»

I samtlige områder i Statskog så ser en nå synkende vekter og lavere produktivitet, med unntak av deler av Østlandet og Troms. For å bøte på dette skal vi sørge for at stammen er tilpasset beitegrunnet og har en balansert kjønns- og alderssammensetning.

Beite og skogskader

Se eget punkt under Forvaltning.

Lav kalveandel

Det er lav kalveandel i uttaket i deler av Nord-Norge, kombinert med dårlige vinterbeiter og mange påkjørsler på vei og bane. Ku med kalv er overrepresentert i påkjørslene. Høyere kalveuttak har mange fordeler. Statskog skal legge til rette for **50 prosent uttak av kalv** i sine planer. Der vi er i mindretall skal vi argumentere for kalveuttak i planarbeidet.

Skjev kjønnsfordeling skutte ungdyr

Det er få voksne okser i bestanden fordi jakttrykket generelt er for høyt på okser. Også blant 1 ½ års okser. Det blir i tillegg som regel felt for få unge kuer (1 ½ år). I mange av våre områder ligger vi opp mot 75 prosent hanndyr av felte ungdyr.

Statskog skal bidra til at kjønnsbalansen blir bedre og unngå at oksene blir skutt for unge. Fokuset skal dreies bort fra hva som tas ut og mer over til å ha en riktig elgbestand etter jakt.

Statskog skal bidra til økt kalveandel i uttaket. Se eget punkt om kalveandel. Et annet alternativ er å regne ungdyrene inn blant de voksne dyrene, og slik sett bare skille på kalv og voksen. Ved å skyte 80 prosentkalv blir det igjen **50 prosent voksne og ungdyr i uttaket. Disse skal ha en tilnærmet 50/50 kjønnsfordeling.** Vi må akseptere en midlertidig skjev kjønnsbalanse i tildeling/avskyting til vi når målet om et ku – okseforhold på 1 ½ : 1.

Trekkelg og påkjørsler

Områder med trekkelg og mye elg på vinterbeite vil ofte ha en skjevfordeling av skogskader og jaktinntekter. Elgene står et annet sted om høsten enn der de beiter om vinteren. Statskog skal, der vi er opplever denne problematikken, bidra til å dempe konfliktnivået og forbedre inntekts- og byrdefordelingen. Samtidig skal vi bidra til å senke bestanden til et bærekraftig nivå der det er nødvendig.

Predasjon

Vi opplever en del utfordringer knyttet til predasjon fra ulv i deler av Sør-Norge. Vi har gode anslag på hvor mye elg som blir predatert i hvert revir hvert år, men revirene forandrer seg stadig vekk og nye kommer til. Som et grovt anslag kan vi anta at Statskog feller 100-150 færre elger enn en situasjon uten ulv. Nyere praksis og forskning anbefaler to alternativer. Det første går ut på å øke ku okseforholdet til ca 1:3 for å få fram flere kalver for å kompensere for tapet. Alternativ to går ut på å **reducere uttaket totalt og vesentlig på de voksne dyrene. Resten av uttaket legges på kalv og ungdyr.** Statskog går inntil videre for det siste alternativet.

Forvaltning

Fagansvar: Fagsjef for jakt og fiske: Jo Inge Breisjøberget, jib@statskog.no, tlf; 907 52 114

Hvem har ansvar for elgforvaltningen i Statskogs regioner?

Troms: Arnold Foshaug Berg, afb@statskog.no, tlf; 909 28 506

Salten: Jonas Hagen, jhg@statskog.no, tlf; 954 33 430

Helgeland: Sivert Dahlen Lund, sdl@statskog.no, tlf; 413 68 999

Midt-Norge: Eva Kristin Grøndal, ekg@statskog.no, tlf; 917 35 755

Sør-Norge: Kristian Eiken Olsen, keo@statskog.no, tlf; 905 33 793

Brukeroppfølging Storviltportalen: Merete Bøe, mbe@statskog.no, tlf; 941 41 719, Eva Kristin Grøndal, ekg@statskog.no, tlf; 917 35 755, Marius Knudsen, mku@statskog.no, tlf; 975 11 080 og Arnold Foshaug Berg, afb@statskog.no, tlf; 909 28 506.

SMS gjennom jakta (tlf nr: 954 56 000): Friluftstorget friluftstorget@statskog.no, tlf; 74 21 30 00, tast 1 (betjent kl 08 – kl 16).

Bestandsplaner

Våre bestandsplaner skal ha 3-5 års varighet. Bestandsplanene skal følge kommunale målsettinger og være stedstilpasset. Vi kan kjøre lengre perioder (5år) der bestanden er stabil og tilsvarende kortere (3 år) ved synkende/økende/ustabil bestand. En ustabil bestand kan skyldes en vedtatt bestandsreduksjon eller tilsvarende økning i stammen. Det samme i områder med varierende predasjon fra ulv. I områder der vi har lengre planer som blir utdatert, skal Statskog ta initiativ til å revidere planene i planperioden. I områder med skjev kjønnsbalanse skal Statskog ta initiativ til kun å ha vektgrenser på ku/kvige i en periode til en eventuell skjevfordeling er rettet opp.

Ressursgrunnlag/Beitetakster

Statskog skal sørge for å vite nok om beitegrunnlaget og kvaliteten på beitene. Forskning viser at jo mer variasjon det er i kosten til elgen, jo høyere er slaktevektene på bestandsnivå. Der det ikke allerede er **beitetakster** skal vi ta initiativ til at slik takst blir etablert etter anerkjent metodikk **hvert 3-5 år**. I produktiv skog skal **beitegraden på økonomisk drivbar skog ikke overstige 35 prosent av framtidstrærne**. Statskog skal inngå samarbeid med relevante forskningsinstitusjoner for å få på plass ny metodikk for beitetaksering tilpasset Nord-Norge. Vi skal også ta initiativ til å integrere elgforvaltningen i skogbruket i større grad enn i dag. Wam m.fl. fant i en studie i Sør-Sverige en klar positiv sammenheng mellom andel ungskog og slaktevekter. Gitt ellers like forhold innehar en ungskog opptil fem ganger så mye elgmat som den eldre skogen. Det er særlig variasjonen og kantsonene som er viktig for elgen. Ved å ta enkle hensyn i skogsdrifta så kan andelen tilgjengelig beite økes betydelig fra i dag, uten å forringe skogproduksjonen.

Utnytte jakttid - sikre høy felling over tid

Betaling av **grunnpris for** tildelte dyr; malen er **75 prosent av dyra** vi har på totalkvota vår for valdet/bestandsplanområdet, men vi kan kreve grunnpris av inntil hele kvota i områder med høy felling. I områder med ulv skal inntil 50 prosent av dyra tildeles på grunnkvote med grunnpris. I praksis vil det si at **maksimalt 25 prosent** av dyrene kan havne på **tilleggsdyrkvote** i områder **uten ulv** og **inntil 50 prosent** i områder **med ulv**. For å nå målsetting om en bedre balansert elgbestand skal i hovedsak tildeling på grunnkvote være kalver og ungdyr, mens tilleggsdyr dreies over til voksne dyr. Vi skal som grunnregel ikke benytte fridyr i vår tildeling da dette vanskeliggjør en presis bestandsforvaltning.

Vi velger å **forlenge jakttid for etablerte lag med inntil 14 dager** for lag som beviselig (fra "sett og skutt") har hatt innsats i felt og hovedsakelig lag i B-periode. Hvis vi gir slik utvidet jakt for etablerte lag får de beholde grunnprisen for dyr de allerede har betalt for. Eksempel på perioder: 25.09-08.10, 10.10-25.10, ev 31.10. **Utvide med inntil 14 dager**. Statskog står fritt til å eventuelt sette inn nye lag etter at ordinær jakttid utløper (31.10). Det skal da fortrinnsvis velges lag som har søkt og ikke fått jakt det året, eller lag som har hatt høg innsats men felt lite elg.

Vi kan ha inntil **tre perioder** i tidsrommet **25.09-31.10**. I perioden fra 01.11 til 23.12 prioriterer vi å utvide med **eksisterende lag, legge ut jaktkort eller sette inn nye lag**. Statskog skal fortløpende holde seg orientert om innsatsen til lagene i felt gjennom sett- og skuttdata. Dette for å fange opp lag som ikke jakter og for om mulig sette inn nye lag.

Så lenge det er igjen elg på totalkvota og/eller vi er under fellingsmålet **skal** vi legge til rette for **jakt fram til jakttiden utløper**.

Våre bestandsplaner skal være så presise at den planlagte kjønns- og aldersstrukturen innenfor fellingsmålet kan nås hvert år, samtidig som beitetrykket og høstingsnivået er bærekraftig over tid.

Det vil si at vi skal ta initiativ til å reforhandle planene om det skjer vesentlige forandringer i planperioden, eller vi ikke når fellingsmålet.

For å hjelpe nye lag til raskere å finne gode poster og øke fellingsprosenten har vi gjort det **obligatorisk** for lagene å **kartfeste fellingsstedet** for alle elger fra 2020. Det er stedet hvor elgen blir påskutt første gang vi er ute etter. Stedet kan enkelt kartfestes i Storviltappen eller på Storviltportalen.

Statskog skal så langt det er mulig legge til rette for **jakthundprøver** i eksisterende elgjaktfelt, fortrinnsvis i perioden vi åpner for salg av jaktkort på elg.

Reaksjonsutvalg

Medlemmer: **Toril Fjær Solbakk** (Konsernadvokaten), **Jo Inge Breisjøberget** (Fagsjef jakt og fiske), **Kristian Eiken Olsen** (Sør-Norge), **Eva Kristin Grøndal** (Midt-Norge), **Sivert Dahlen Lund** (Helgeland), **Jonas Hagen** (Salten), **Merete Bøe** (Salten), **Arnold Foshaug Berg** (Troms), **Tarjei Gunnestad** (Fjelltjenesten) og **Torgeir Lande** (Norges Fjellstyresamband).

Møte underveis i jakta: **Toril Fjær Solbakk**, **Tore Veisetaune**, **Jo Inge Breisjøberget** og den/de utmarkskonsulentene som har meldt inn saken.

Statskog har etablert et reaksjonsutvalg for å vurdere brudd på kontrakt og retningslinjer og følge opp eventuelle konsekvenser mot jegere og jaktlag. Statskog har utarbeidet og vedtatt egne kontrakter for elg-, hjort og reinsdyrjakt, og disse ligger som vedlegg til dette dokumentet. Kontrakten signeres av jaktleder ved kontraktsinngåelse/akseptering av tilbud og det er jaktleder som er juridisk ansvarlig for kontrakten med Statskog.

Konsernadvokaten (KA) er leder og sekretariat for utvalget. Det innebærer at KA er adressat for saker til reaksjonsutvalget og forbereder innkomne saker, samt følger opp utvalgets avgjørelse. Forberedelsene består i å innhente og sammenstille saksopplysninger, og lage en kortfattet innstilling til vedtak i sakene som fremmes for reaksjonsutvalget.

Reaksjonsutvalget skal skille mellom de handlinger som kan straffes etter naturmangfold-/jaktlovgivningen mv., og de handlinger som ikke er straffbare.

Reaksjonsutvalget følger opp det som er brudd på avtalte kontrakt og retningslinjer, og derved omfattes av reaksjonsreglementet. KA tar stilling til om en for den enkelte handling ønsker å følge anmeldelses- eller reaksjonssporet.

Bestandsplanbasert forvaltning aktualiserte behovet for egne reaksjoner. Bestandsplanforvaltningen gir grunneier et større spillerom, men også et ansvar for selv å regulere brudd på grunneierregler. Reaksjoner knyttet til brudd på veierutiner, manglende varsling av grunneier, grenseovertrødelser og feilskytinger er eksempler på dette.

Reaksjoner knyttet til skadeskyting, manglende ettersøk, manglende varsling av viltmyndighet/politi, manglende ettersøkshund/ekvipasje, mangel på kontrakt og grenseoverskridelse mot andres jaktfelt er eksempler på overtrødelser det kan være aktuelt å anmelde.

Revisjon

Retningslinjene tas opp til revisjon minimum hvert andre år.